

Una forma verbal normativament desconsiderada (II)

Josep Ruaix i Vinyet

entendre

- [...] **entenam-nos** per amor (Llull, *Llibre d'Amic e Amat*, ENC, núm. 26; exemple del s. XIII en què es veu com la forma no velaritzada és l'etimològica i tradicional).
- [...] *si no ens entenem per llengua / entenem-nos per amor* (Verdaguer, OC, p. 229).
- **Entenem-nos** (Maragall, OC 1, p. 762).
- **Entenem-nos!** (S. Rusiñol, OC 1, p. 676) / *A tots menys a les noies, entenem-nos* (ib., p. 685) / **Entenem-nos!** (ib., p. 713).
- *L'observació ja havia estat feta qui-sap-les vegades, i fins amb aires de paradoxa, no pas, entenem-nos bé, de paradoxa com a joc literari, sinó de paradoxa sorpresa vivent en la realitat* (C. Cardó, *Un clàssic del pensament*, p. 170).
- [...] **entenem-nos** bé (C. Riba, *Sobre la poesia...*, p. 154).
- *I què vol dir «figurar»? Entenem-nos. «Figurar» és una paraula acordeònica; s'estira i s'arronsa* (Sagarra, OC 8, ed. Garolera, p. 211).
- **Entenem-nos**: *jo no vull convèncer ningú. Mai no he estat orador, ja ho saps* (R. Tasis, *Tres*, p. 313).
- *La possibilitat d'aquest màxim circumstancial [polític], entenem-ho bé, no depèn de les disposicions espanyoles a concedir-lo, sinó de les disposicions catalanes per a assolir-lo* (J. Armengou, *Justificació de Catalunya*, p. 231).
- **Entenem-nos** (J. M. Ballarín, art. dins *Avui*, 12-6-1987).
- *Tinc la sensació que... Entenem-nos. No soc partidari de [...]* (V. Villatoro, art. dins *Avui*, 27-2-1990).
- **Entenem-nos** (sentit a dir sovint).

entretenir(-se) (vegeu *tenir*)

escriure i compostos: *descriure*, *subscriure*, *transcriure*, etc.

- *La moral —**escrivim-ho** amb majúscula: la Moral— ens assigna un arquetipus de perfecció* (J. Fuster, *Causar-se d'esperar*, p. 228).
- *El professor revela que el comunicat de premsa emès després de l'encontre és molt important. Fou un gest inèdit, que parla del nou tarannà del Papa descrivint, a més, el clima de la reunió. Ratzinger suggerí que es redactés en comú, tenint en compte que la reunió suscitaria moltes reaccions i podria ser objecte de manipulacions diverses. «I per aclarir això, **escrivim** junts el comunicat, digué el Papa», assenyala Küng (Docs. d'Esgl., 15-2-2006, p. 122).*
- **Escrivim-ho?** (sentit a dir).
- **Descrivim-ne** a grans trets les característiques (P. Gaudette, *El pecat*, p. 33).
- *Vaig dir als companys del departament: **Subscrivim-nos-hi** [a Llengua Nacional] (sentit a dir a un professor de català, Manresa, 15-2-1998).*
- [...] **transcrivim-ho** tal qual (Carles Riera, art. dins *La Tosca*, maig 1997).

estar

- **Estem-nos** una estona més aquí (CC/2, p. 176)¹¹.

estendre

- «**Estenam** rets», dix, «*qu· eu prengua tinent / la leonessa e·lls leons al parch*» (Dant Alighieri, *Divina comèdia*, trad. d'Andreu Febrer, ENC, vol. II, p. 176; exemple del segle XV que demostra que la forma no velaritzada és la tradicional).
- *Estiguem-nos aquí, filles de Càlcida; / acollim la reina, que quan baixarà del carro el peu no li falli; / **estenam-li** les mans amb un front rioler, / que no s'espanti tot just arribant / l'il·lustre rebrot d'Agamèmnon* (Eurípides, *Tragèdies*, trad. de C. Riba, vol. III, p. 214).

¹¹ Els exemples de CC/2 són adaptacions, per raons didàctiques, d'altres de més llargs i documentats.

• *Traguem-nos la roba i estenem-la a la barana de l'eixida* (R. Esplugafreda, *Hem nedat a l'estany...*, p. 137; és curios que aquest autor usa primer un imperatiu velaritzat, *traguem*, i després un altre sense velaritzar).

heure

• *Ripoll, vell monestir; de la Portada / havem-ne esment, malgrat destí cruel, / escrita en cada pedra la petjada / de Crist, i la conducta d'Israel* (J. Serrat i Argemí, *Fruits de tardor*, p. 72).

jeure o jaure

• *Va, tu, ajaiem-nos tots tres aquí dins* (X. Benguerel, *Els vençuts*, p. 195).
• *Apa, jaiem!* (sentit a dir).

mantenir(-se) (vegeu tenir)

moure('s)

• *Movem-nos per la pau* (Regió7, 26-3-2003, p. 20, títol d'un article).
• *Vinga, va, movem-nos!* (M. Gironell, *L'arqueòleg*, p. 206).
• *Movem-nos!* (sentit a dir).

ofendre

• [...] *per tal que no ofena lo meu peu en tu, senyor meu* (B. Oliver, *Excitatori...*, ENC, p. 221). Aquest exemple de principis del s. xv demostra que llavors el subjuntiu encara no era velaritzat. Per tant, seguint la tradició, ara podríem dir: *Ofenem-los, que s'ho mereixen*.

pondre i compostos: *compondre, descompondre, recompondre*, etc.

• *Si fóssim gallines podríem dir: Ponem-ne més, d'ous* (exemple inventat).
• *Componem-ne més, de sardanes!* (exemple inventat).
• *Prenem la segona frase i descomponem-la en unitats més simples: cada frase, per exemple, una sola idea, l'explicació d'una sola situació o fet* (*Llenguatge. Sisè nivell d'EGB*, p. 72; noteu que en aquest exemple també hi figura la forma d'imperatiu *prenem*).
• *O sigui, que recomponem-ho tot de nou / i no ens oblidem de la raó de ser del vi* (J. Castellet, *Semper reformanda*, p. 85).

prendre i compostos: *aprendre, comprendre, emprendre, reprendre*, etc.

• *Mes veient-lo allí dins, mans i esbalaït, / detenint l'ímpetu i crit dels caçadors / i dels gossos lladradors, «Prenem-lo viu! / No el mateu (a crits los diu lo*

caporal). / Prenem-lo sense fer-li mal, que és bèstia estranya. / Agafem-lo amb tota manya!» (I. Corrons, *Joan Garí, Manresa 1868*, p. 379-380; amb l'ortografia modernitzada).

• *Mes puix és Jesús / qui el calze nos dóna, / aquell calze ple / d'amarga congoixa, / prenem-lo de grat, / buidem-ne la copa, / no ens ne caiga pas / en terra una gota* (Verdaguer, *Flors del Calvari*, ed. Garolera, p. 48) / *Si a on està la caritat allí està Jesucrist; si qui està en la caritat està en Déu i Déu està en ell, ¿qui fou lo caritatiu i qui ho és encara, en ma llarga i escandalosa persecució? Prenem l'Evangeli; Jesucrist mateix nos ho dirà* (*Sant Lluc, 10, 30*) [...] (id., *En defensa pròpia*, ed. Garolera, p. 92).

• *Prenem, com a cims de l'existència, els plaers de la vida, com a indemnització dels mals presents i els futurs: el cansament del pujar i la tristor del baixar a la vall d'ombres* (M. Costa, *Conceptes i dites de Martí Rialp*, p. 146).

• *Això ja no fa al cas! / Covard com molts, com jo; prenem la fresca... / Si ens escarboten..., lloat sia Déu* (Sagarra, OC, vol. 16, ed. Garolera, p. 142).

• *La llibertat de l'esperit no la té aquell a qui la donen, la té només qui se la pren. Prenem-nos-la* (J. Armengou, *Justificació de Catalunya*, p. 233).

• *Ara us convé a vosaltres / una mica de repòs [...] / Prenem les barques i anem's-en / a l'altre cantó del llac* (R. Vidal i Pietx, *Jesús de Natzaret...*, p. 171).

• *Hem de prendre-ho? Doncs prenem-ho* (sentit a dir) / *Au, doncs, prenem les medecines i anem a dormir* (id.) / *Prenem-ne model!* (id.) / *Prenem's-ho tan bé com puguem* (sentit a dir a la nostra mare, gener 1999).

• *I, pel que fa a aquestes [llengües], remarquen que és molt ardu que una llengua es mori. Prenem un exemple ben proper a nosaltres: l'occità* (A. M. Badia i Margarit, dins *Avui*, 8-5-2003, p. 28).

• *Prenem-ne nota* (Regió7, 8-11-2005, p. 44).

• *Vine a casa, prenem-nos-ho amb calma* (M. Aritzeta, *El pou dels maquis*, p. 205).

• *Ara que Europa pesarà tant en el procés català prenem-ne nota...* (*El Punt Avui*, 16-7-2015, p. 2).

• *Prenem les armes, preparem-nos al combat, amb ànima pura, fe íntegra i valor generós* (*Litúrgia de les hores*, Barcelona 2016, vol. II, p. 1781, vol. III, p. 1518, i vol. IV, p. 1240) / *Prenem l'exemple del nostre cos: el cap sense els peus no és res, però tampoc no són res els peus sense el cap* (ib., vol. IV, p. 1713).

• *Aprenem de recolzar-nos i reposar-nos en els obstacles que se'ns oposin, manera cortès [sic] de combatre'ls i d'incitar-los a deixar lliure el camp* (M. Costa, *Conceptes i dites de Martí Rialp*, p. 145).

• *Només l'home, feligresos benaimats, només l'home és tan babau d'ensopegar amb la mateixa pedra cent vegades seguides. Vull dir, ja m'enteneu, de caure de*

nassos en el mateix pecat. **Aprenem del ruc.** Prenem exemple del ruc (d'un original d'un prevere del bisbat de Vic, any 1998; noteu que també hi ha l'imperatiu *prenem*).

- **Aprenem-ne** (Serra d'Or, jul.-set. 2020, p. 5).
- *És humà: piadós, jocós i oficiós l'engany social. **Comprenem-lo** i estimem-lo, perquè fa dolça la vida* (M. Costa, *Conceptes i dites de Martí Rialp*, p. 68).
- *Bolusiono, **emprenem-les** amb aquests* (J. M. Ballarín, *Tronxo, m'hi torno*, p. 142).
- Mestre Manlleu va estar-se algunes setmanes en silenci, impartint unes classes amb gestos i prou, fins que un divendres li va posar una pila de dos pams de partitures damunt del piano i va dir vinga, **reprenem** repertori. Va ser l'única vegada a la vida que mestre Manlleu li va donar la raó. El pare li havia donat la raó una única vegada, però li ho va reconèixer. Mestre Manlleu només va dir vinga, **reprenem** repertori* (J. Cabré, *Jo confesso*, p. 257).

recompondre (vegeu *pondre*)

reprendre (vegeu *prendre*)

resoldre

- **Resolem-lo** ara, el problema (CC/2, p. 176).

respondre

- *I si ens diuen que mentres depenguem administrativament de Madrid sempre ens caldrà saber-ne quelcom, **responem-los** que, per lo que ens interessa, tots els periòdics d'aquí, fins els d'esperit més català, ens en diuen prou i massa* (Maragall, OC 1, p. 645).
- *Com es pot ser català sense ser valencià, mallorquí, de la Catalunya Nord, de la Franja, o de l'Alguer, i viceversa? **Responem-nos-ho**: en una època on cal jubilar la transició espanyola [...]* (Llengua Nacional, núm. 35, estiu 2001, p. 14).

retenir (vegeu *tenir*)

riure

- **Riem, riem** entre les flors i el vent / l'emmarginada alegria ... (Maragall, OC 1, p. 170).
- *Mentre el cor ens grinyola i se'ns desboca, / deixem-lo córrer fins qui sap a on, / que surti el bes que es gronxa dins la boca / i **riem-nos** dels mals de tot el món* (Sagarra, OC 2, ed. Garolera, p. 86).
- **Riem-nos** de la capacitat que havien tingut antigues estructures de poder ideològic, com l'eclesiàstic, a l'hora d'orientar les consciències i les conductes! (S. Cardús, art. dins *Avui*, 14-3-1997).
- **Riem-nos-en!** (d'original).
- **Riem-nos** [...] dels que sense estudiar ni entendre res es pensen que saben alguna cosa ... (S. Alzamora, art. dins *Ara*, 12-10-2012). ■

Addenda

En l'article anterior (I), després de «*compondre* (vegeu *pondre*)», cal afegir-hi l'entrada següent: «*comprendre* (vegeu *prendre*)».

NOTA DE L'EDICIÓ: A fi de respectar el treball sencer de l'autor, les notes al peu de la pàgina segueixen la numeració de la part (I), publicada en el número 120.